

P. Wilhelm Schmidt (1868-1954) Üzerine Biyografik Bir Deneme

Yrd. Doç. Dr. Ali Rafet Öskan^(*)

Dinler Tarihi sahasında olduğu kadar Sosyoloji, Etnoloji ve Filoloji sahaslarında da dünya çapında büyük bir öneme sahip olan Pater Wilhelm Schmidt hakkında Türkiye’de şimdiye kadar pek fazla bir şey yazılmadığı gibi, onun biyografisi üzerine de malumat verilmemiştir. Sadece merhum hacamız Prof. Dr. Hikmet Tanyu Bey’in “İslamlıktan Önceki Türklerde Tek Tanrı İnancı” isimli kitabının ikinci baskısının ilaveler kısmında kısaca P. Wilhelm Schmidt tanıtılmakta ve onun önemli çalışmalarından bir kaçına yer verilmektedir¹. Ayrıca Prof. Dr. Mehmet Aydın Bey’in Mircea Eliade’dan tercüme ettiği “Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu” isimli kitapta da özellikle P. W. Schmidt’in bilimsel kişiliği ve çalışmalarının değeri üzerinde durulmaktadır². Prof. Dr. Annemarie Schimmel’in “Dinler Tarihine Giriş” isimli kitabında ise P. W. Schmidt hakkında sadece bir cümlelik tanıtım bilgisi bulunmaktadır³. Bunların dışında Sadettin Buluç tarafından W. Schmidt’in baş yapıtı olan “Ursprung der Gottesidee” isimli kitabının 9. cildinin 21-39. sayfaları arasındaki “Tukuelerin Dini” isimli kısım tercüme edilerek Türkçeye kazandırılmış⁴.

Buna mukabil Batı’da ise Etnoloji sahasında bir çığır açan P. Wilhelm Schmidt hakkında çok sayıda bilimsel çalışmanın yanısıra, anma yazıları, dergi ve gazetelerde bilimsel ve genel karakterli yazıların yazıldığına şahit olunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Gusinde, M.: “Wilhelm Schmidt S.V.D. 1868-1954”, American Antropologist (Manasha, Wisc.) 56, 1954, pp. 868-870.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ Bkz. Tanyu, Hikmet; İslamlıktan Önceki Türklerde Tek Tanrı İnancı, Boğaziçi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1986, s. 210-212.

² Bkz. Eliade, Mircea; Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu, çev. Mehmet Aydın, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 15,21-22,25-26.

³ Bkz. Schimmel, Annemarie; Dinler Tarihine Giriş, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara 1955, s. 186.

⁴ Bkz. Schmidt, P. W.; Tukuelerin Dini, Çeviren Sadettin Buluç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi cilt XIV’den ayrı basım, İ.Ü.F. Basımevi, İstanbul 1966.

- Korpers, W.: "Professor Pater Wilhelm Schmidt. Eine Würdigung seines wissenschaftlichen Lebenswerkes", *Mitteil. Antrop. Ges. Wien*, 83, 1954, pp. 87-96.
- _____ : "Wilhelm Schmidt. Österr. Akademie der Wiss., Almanach für Jahr 19543, (Wien 1955), pp. 346-370.
- _____ : "Professor Pater Wilhelm Schmidt. Eine Würdigung seines wissenschaftlichen Lebenswerkes", *Zeitschrift für Ethnologie*, 79, 1954, pp. 243-253.
- Schebasta, P.: "Pater Wilhelm Schmidt, S.V.D. 1868-1954", *Man (London)* 54, 1954, no. 128, p. 89.
- Beckmann, J.: "Mission und Ethnologie. Zum Tode von P. Wilhelm Schmidt S.V.D. (1868-1954)", *Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft*, (Bekenried), 10 1954, pp. 293-296.
- Bornemann, E.: "Nekrolog-Nécrologie. Wilhelm Schmidt 1868-1954", *Bulletin der schweizerischen Gesellschaft für Anthropologie und Ethnologie (Zürich)* 30 1953/54, p. 13 f.
- _____ : "P. Wilhelm Schmidtsbedeutung für die Theologie", *Schweizerische Kirchenzeitung*, (Luzern) 122, 1954, pp. 337-339.
- Haekel, J.: "Der Grosse Pionier der Völkerkunde. Abschied von Wilhelm Schmidt", *Die Österreichische Furche (Wien)*, 8 Mai 1954.
- Henninger, J.: "Das Erbe P. Wilhelm Schmidts" *Die Österreichische Furche (Wien)*, 20 Februar 1954.
- Mohr, R.: "P. Wilhelm Schmidt S.V.D." *Theologisches Revue (Münster)*, 50, 1954, sp. 65-67.
- Batı'da gazete ve dergilerde yazılan çok sayıdaki makaleler arasında en önemlilerin W. Oehl ve W. Koppers tarafından kaleme alınanlar olduğu görülmektedir⁵. Takibeden daha sonraki yıllarda ise yine P. W. Schmidt hakkında biyografik ve övgü tarzında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:
- Bornemann, Fritz; "Verzeichnis der Schriften von P. W. Schmidt S.V.D. (1868-1954)", *Anthropos*, XXXIX (1954), pp. 385-432.
- Baumann, Hermann; "P. Wilhelm Schmidt und das Mutterrecht", *Anthropos*, LIII (1958), 212-228.
- Henninger, Joseph; "P. Wilhelm Schmidt (1868-1954). Eine Biografische Skizze", *Anthropos*, LI (1956), pp. 19-60⁶.

P. W. Schmidt hakkında yapılan çalışmaların bu kısa tanıtımından sonra, elimizdeki kaynakların ışığında onu tanıtmaya çalışacağız.

⁵ Geniş bilgi için bkz. Oehl, W.; "P. Wilhelm Schmidt S.V.D., Ein Führer der modernen Sprachwissenschaft und Völkerkunde", *Frankfurter Zeitgenosse Broschüren* 40, 1921 pp. 97-122; Koppers, W.; "Das Lebenswerk Wilhelm Schmidt", *Jahrbuch der Österreichischen Leo-Gesellschaft (Wien)*, 1928, pp. 118-141.

⁶ P. W. Schmidt hakkında yazılan bu ve diğer çalışmalar hakkında bkz. Waardenburg, Jacques; *Classical Approaches to the Study of Religion. Aims, Methods and Theories of Research*, Mouton 1974, s. 251-252.

Memleketi ve Ailesi

Wilhelm Schmidt 16. 02. 1868 tarihinde Almanya'nın Westfalya Eyaleti sınırları içinde bulunan Dortmund şehrinin Hörde kasabasında Katolik bir işçi ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir⁷. Köyden Hörde kasabasına göçmüş olan 47 yaşındaki fabrika işçisi Heinrich Schmidt, 24 yaşındaki Anna Maria Mörs ile 18.11.1866 yılında evlenmiştir. Bu çiftin ilk çocuğu olarak Wilhelm 16 Şubat 1868 yılında doğmuştur. Babası Henrich'in 1870 yılında ölmesi üzerine dul kalan annesi Anna Maria, makinist Heinrich Stöwer isimli şahısla evlenmiştir⁸.

Ömrü boyunca annesine sadık kaldığı bildirilen Wilhelm Schmidt'in zahiren annesine çok benzediği bildirilmektedir. O, 172.5 cm boyunda, koyu kahverengi saçlı, mavi gözlü, oval çeneli, uzun çehreli biri olarak tasvir edilmektedir. Akıllı, enerjik, dindar ve iyi bir anne olduğu vurgulanan annesi Anna Maria ise 1918 yılında Hagen'de ölmüştür⁹.

Steyl'deki Tahsil Hayatı (1883-1892)

W. Schmidt 15 yaşına geldiğinde, kısa bir süre önce kurulmuş olan Hollanda'nın Steyl şehrindeki bir misyon okuluna başlamıştır. Rahiplik eğitimi aldığı bu okul, onun dokuz yıl boyunca ikinci evi olmuştur¹⁰. Daha sonra onun tahsil gördüğü Steyl'deki bu okuldan "Tanrı Kelamı'nın Uluslararası Misyon Topluluğu" (S.V.D.= Societas Verbi Divini) doğmuştur. Bu okul üç bölümü içermektedir. 4-5 yılda bitirilebilen altı sınıflı lise, tabiat bilimlerinin, eski ve yeni dillerin ve felsefelerin okutulduğu 4 sömestriklik yüksek okul ve 8 sömestriklik İlahiyat Okulu bu okulun üç bölümünü teşkil etmektedir. İlk yıllarda bu okulun üç bölümünün de bütün hocaları rahiplerdir. Daha sonraları ise Steyl'de dokuz sınıflı bir lise daha kurulmuştur¹¹.

W. Schmidt 6 Nisan 1883 yılında Steyl'e gelmeden önce özel Latince dersleri aldığı için, okula üçüncü sınıftan başlatılmıştır. O, 1886 güzünde lise öğrenimini tamamlayarak, 1886-1888 yılları arasında da iki yıllık yüksek okulu tahsil etmiştir. Bu zaman zarfında sağlık problemi nedeniyle öğrenimine bir müddet ara verse de, kendi sınıfına tekrar intibak edebilmiştir. W. Schmidt 1888 yılında ilahiyat eğitimine başlamıştır. Bitirme sınavlarını bir piskopos komisyonu nezdinde 12 Ağustos 1892 tarihinde vermiş olmasına rağmen, bu tarihten çok daha evvel rahip takdisi olmuştur. İnsani, felsefi ve

⁷ Bkz. Mühlmann, W. E.; "Schmidt, Wilhelm", Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Hardwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft. Dritte völlig neu bearbeitete Auflage, Hans Frhr. V. Campenhausen- Erich Dinkler..., J.C.B. Mohr Bd. VI, Tübingen 1961, V / s. 1459.

⁸ Henninger, Joseph; P Wilhelm Schmidt S.V.D. 1868-1954. Eine Biographische Skizze, Sonderabdruck aus Anthropos 51, Paulusdruckerei, Freiburg 1956, s. 6.

⁹ Bkz. Henninger, s. 6.

¹⁰ Bkz. Gusinde, M.; "Schmidt- Wilhelm", Lexikon für Theologie und Kirche, zweite völlig neu bearbeitete Auflage, Herausgeben von Josef Höfer-Karl Rahner, Bd.X, Verlag Herder, Freiburg 1964, XI / s. 435.

¹¹ Bkz. Henninger, s. 7.

teolojik tahsilini dokuz yılda tamamlamış olan W. Schmidt, 1892 yılında rahiplik görevine resmen başlamıştır¹².

Berlin'deki Tahsili

24 yaşında rahipliğe başlayan W. Schmidt, evvela Neisse yakınlarındaki Heiligkreuz'da yeni kurulmuş olan Misyon Evi'nde birinci ve ikinci sınıflara Latince, Fransızca, Coğrafya, Dünya Tarihi, İncil Tarihi gibi dersler vermiştir. Bir yıl sonra bağlı bulunduğu kurumu tarafından, Berlin Üniversitesi'nde 2 sömestlilik eğitim görmesi direktifi alan W. Schmidt, 1893 güzünden 1895 Martına kadar Felsefe Fakültesi'nde özellikle Şarkiyat Enstitüsü'nde 3 sömestri eğitim görmüştür. Bu süre zarfında farklı sahalardaki diğer konferanslara(derslere) katılma imkanı bulmuş ve şahsî alakalarını da geliştirmiştir¹³.

W. Schmidt'in Berlin Üniversitesi'nde üç sömestrilik sürede aldığı dersler şunlardır: Profesör Hartmann'dan Yeni Arapça (3 sömestri), Suriye'nin Modern Tarihi ve Coğrafyası (1 sömestri); okutman Amin Maarbes'den Yeni Arapça, Pratik Alıştırmalar (3 sömestri), Profesör Schrader'den Kelt Dinleri (2 sömestri), Asurca ve Etiyopyaca (1 sömestri); Profesör Dieterici'den Kur'an ve Arapça Grameri, İhvan'un-Safa (1 sömestri); Dr. Abel'den Suriye Grameri dersleri almıştır. Ayrıca bir sömestri de Günümüz Felsefe Akımları, XIX. yüzyılın Devlet Teorileri, Lehçe Literatür Tarihi, Deneysel Akustik ve Fizyolojinin Temelleri gibi dersler de almıştır¹⁴.

St. Gabriel'deki Öğretim Faaliyetleri

3 sömestrilik Berlin Üniversitesi eğitiminden sonra P. W. Schmidt Viyana yakınlarındaki Mödling'de bulunan "Misyoner Papaz Okulu"na Profesör olarak atanmıştır¹⁵.

St. Gabriel o zamanlar Misyon Topluluğu'nun yüksek tahsil yapılan yegane okuludur. W. Schmidt ömrünün yarısı olan 43 yılını burada geçirmiştir. Kendisini Okyanusya halklarının ve Güneydoğu Asya'nın dil proplemleriyle meşguliyete adanmıştır. 1906 yılında ise "Anthropos" isimli dergiyi kurmuş ve onun editörü, yazarı, organizatörü ve tabiat halklarının din, dil ve kültürlerinin kaşifi olarak faaliyet yürütmüştür. Buradan da Etnoloji ve Dinler Tarihi'ne ulaşmıştır¹⁶. P. W. Schmidt'in kendisi de Dinler Tarihi'nin XIX. yüzyıl boyunca gelişme kaydettiğini, özellikle de XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha fazla ilerleme gösterdiğini, ancak yine de istenilen seviyeye ulaşamadığını söylemektedir. Ona göre Dinler Tarihi gerçek yolunu XX. yüzyılda bulmuştur¹⁷.

W. Schmidt'in şahsî bilimsel alakaları, kısa sürede papaz okulunun ders planını değiştirmişti. 1900 yılında "Genel Filoloji" mecburî bir branş olarak ders programına

¹² Henninger, s. 7-8.

¹³ Bkz. Mühlmann, RGG, V/s.1459; Gusinde LTK, IX/ S. 435.

¹⁴ Henninger, s. 9.

¹⁵ Bkz. Gusinde, LTK, IX / s. 435.

¹⁶ Mühlmann, RGG, V / s. 1459.

¹⁷ Schmidt, P. Wilhelm; Handbuch der Vergleichenden Religionsgeschichte. Ursprung und Werden den Religion, Münster 1930, s. 3.

girerken 1912'de ise "Etnoloji" ve "Dinler Tarihi" de programa ilave edilmişti. Böylece bir yıl filoloji, iki yıl Etnoloji ve Dinler Tarihi verilmek üzere nihaî kural oluşmuştu. W. Schmidt'in kendisi 1912/13 ve 1913/14 öğretim yılında yaz sömestrisinde, 1925/26 kış sömestrisinde ve 1928/29 öğretim yılında bütün sömestri boyunca Etnoloji okutmaya devam etti. 1925/26, 1928/29, 1929/30, 1930/31 öğretim yılında ve 1934 yaz sömestrisinde dokuz sömestri boyunca "Din Bilimleri" dersini okuttu¹⁸.

P. W. Schmidt'in St. Gabriel'de geçirdiği ilk on yılın önemi yeterince takdir edilememiştir. Ancak o, bu kısa süre zarfında yan branşlar hocalığından ünlü ve saygın bir bilim adamı olmayı başarmıştır¹⁹.

Bilimsel Faaliyetlerinin Başlaması

P. W. Schmidt'in ilk meşhur bilimsel çalışma denemesi; kendi el yazısıyla yazdığı 74 sayfadan oluşan yayınlanmamış "Die Ursprache der synoptischen Evangelien" (Sinopkit İncillerin Menşei) isimli eseridir²⁰. Bu el yazması denemesinden sonra onun linguistik(filolojik) problemlere karşı dikkate değer bir ilgisi uyanmıştır. S.V.D. (Societas Verbi Divini) tarafından Yeni Guana'da bir misyonerlik görevi üstlenmesiyle onun bu alakası canlılık kazanmıştır. Misyonerlerle bağlantısı W. Schmidt'e geniş bir filolojik çalışma imkanı vermiştir. Yeni Guana'dan hareketle o, kısa sürede araştırmalarını bütün okyanusa varıncaya kadar ve 1901 yılından itibaren buna ilaveten Güneydoğu Asya kıtasına kadar genişletmiştir. Böylece o, genel tarz sorunlarla (koloni politikası, göçmen halkların problemleri ve genel fonetik bilgisi) bağlantı kurmuştur²¹.

W. Schmidt, karşılaştırmalı dil çalışmaları hakkında hiç bir eğitim almamıştır. Onun Berlin'deki tahsili tamamen farklı hedefe sahip olmakla birlikte o, Viyanalı meşhur Hatimolog Prof. Dr. Leo Reinisch'den özel dersler almış ve onunla sık sık bu konuda görüşmüştür²². O, bu heyecanla otodidakt olarak kendisine tamamen yabancı olan sahada çalışmaya başlamış²³ ve bu alanda pek çok önemli eser ortaya koymuştur. Bunların bir kısmı Bulletin'de yayınlanmıştır²⁴. Onun bu sahada ortaya koyduğu en önemli eseri 1926 yılında neşredilen "Die Sprachfamilien und Sprachkreise der Erde"(Yeryüzündeki Dil Çevreleri ve Dil Aileleri) dir²⁵.

St. Gabriel'deki faaliyetinin başlamasından sonra P. Schmidt, Viyana'nın bilimsel çevreleriyle canlı bir bağlantı kurmuştur. O, "Antropoloji Cemiyeti"nin müdavimi ol-

¹⁸ Henninger, s. 11.

¹⁹Bkz. Henninger, s. 11.

²⁰Bkz. Bornemann, Fritz; "P. W. Schmidts Aufsätze und Vorträge", Anthropos 49, 1954, pp. 663-668.

²¹W. Schmidt'in filolojik faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. Burgmann, A.; "Wilhelm Schmidt als Linguistik", Anthropos 49, 1954, pp. 628-641.

²²Bkz. Burgmann, a.g.m. s.629.

²³Geniş bilgi için bkz. Schmidt, P. W.; "Historische Tatsächlichkeiten des Zustandenkommens meines 'Der Ursprung der Gottesidee' ", Anthropos 23, 1928, pp. 471.

²⁴P. W. Schmidt'in bütün çalışmaları hakkında geniş bilgi için bkz. Waardenburg, s. 252-258.

²⁵Bkz. Mühlmann, RGG, V / s. 1459.

muş ve onların kütüphanelerinde çalışmıştır. 1899 yılından itibaren bu cemiyetin konferanslarına iştirak etmiş ve onların kendi organlarından yayınlar yapmıştır. Ayrıca bilim adamlarının "Kraliyet Akademisi"ndeki fikir yazılarını ve oturum haberlerinin 1899 yılından itibaren büyük bir adedini ve kendi sahasındaki en önemli çalışmaları toplamıştır²⁶. Bu muhtelif teşvikler altında filolojinin yanısıra onun ilgisi daha güçlü ve büyük ölçüde Etnoloji'ye kaymıştır. Bunun akabinde o, 1906 yılında "Anthropos" isimli derginin neşrini başlatmıştır²⁷.

W. Schmidt'in Etnoloji sahasına ilgi duymasında en önemli rolü oynayan şahıslardan biri hiç şüphesiz Hindolog Prof. Dr. Leopold von Schröder'dir. W. Schmidt, ondan ilkelerde yüce varlık hakkında "Antropolojik Cemiyet"de 1902 yılında dersler almıştır. Bunun yanısıra Andrew Lang'ın onun bu sahaya ilgisinin uyanmasında etkili olmuştur. 1908 yılından itibaren F. Graebner ve B. Ankermann'dan "Etnoloji'nin Kültür Tarih Metodu"nu öğrenmiştir²⁸.

W. Schmidt'in 1906 yılından önce Sistematik Etnoloji sahasında çalışmalarının mevcut olmadığı görülmektedir. O, 1908 yılından itibaren Avustralya Kıtası'nın yanındaki Okyanusya'da halkların sosyolojik ve Dinler Tarihi problemlerine karşı güçlü bir ilgi duyarken, 1912 yılından itibaren o bu dikkatini Amerika halklarına çevirmiştir. O zamanlar onu en fazla Pigme'lerin problemleri meşgul etmiştir. Böylece o yeni bir bölüm olan Pigme araştırmalarına başlamıştır²⁹. Onun bu sahadaki en önemli eseri ise 1910'da yayınladığı "Die Stellung der Pygmaeenvölker in der Entwicklungsgeschichte des Menschen"dir³⁰ (İnsanın Gelişim Tarihinde Pigme Halklarının Yeri). W. Schmidt'in Pigmeler ve Avustralyalılar hakkındaki aralıksız çalışmaları; hayatı boyunca en önemli eseri olan ve dünya çapında şöhrete kavuşan "Der Ursprung der Gottesidee" (Tanrı Fikrinin Menşei) isimli kitabının meydana gelmesine sebep olmuştur³¹. Toplam 12 ciltten oluşan bu muhteşem eserin ilk cildi 1912 yılında, sonuncusu olan 12 cildi ise ölümünden bir yıl sonra talebeleri tarafından 1955 yılında neşredilmiştir³². P. W. Schmidt'in bir diğer önemli eseri 1926 yılında neşrettiği "Zwei Mythen Kalifornischer Indianer" (Kalifornialı Kızılderililerin İki Miti) adlı kitabıdır. O, bu kitabına genel bir girişle başlamakta ve burada XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren "Dinlerin Menşei" hakkında ortaya atılan fikirler ve bunların savunucularının kritiğini yapmaktadır. Sonra da ilk olarak Kato-Kızılderililer'in yaratılış mitini, ikinci olarak da Kuzey-Wintun Kızılderilileri'nin ölümün menşei hakkındaki mitlerini incelemektedir³³.

²⁶ Henninger, s.16.

²⁷ Bkz. Waardenburg, s.252.

²⁸ Bkz. Henninger, s.18.

²⁹ Bornemann, "P. W. Schmidt als Entnologe", Anthropos 52, 1957, heft 1-2.

³⁰ Bkz. Mühlmann, RGG, V / s. 1459.

³¹ Bkz. Eliade, M.; Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu, s. 25-26.

³² Bkz. Gusinde, LTK, XI / s. 1460.

³³ Bkz. Schmidt, P. W.; Zwei Mythen Kalifornischer Indianer. Über die Entstehung der Welt und über den Ursprung des Todes, Düsseldorf Druck und Verlag von L. Schwamm, Köln 1926.

P. W. Schmidt'in yukarda bahsedilen 12 ciltlik "Tanrı Fikrinin Menşei" isimli hacimli eserinin hülasasından 1930 yılında neşrettiği "Handbuch der vergleichenden Religionsgeschichte" (Karşılaştırılmal Dinler Tarihinin El Kitabı) isimli kitabı doğmuştur³⁴. O, bu eserinde çok açık bir Apolojetik eğilim göstermektedir. Çünkü o bu kitabının ilk bölümünde Karşılaştırılmal Dinler Tarihi'nin kavramı, sahası ve alanı üzerinde durmakta ve Dinler arasında karşılaştırma yapılırken tarafsız kalınamayacağını, karşılaştırmadan maksadın, kişinin ait olduğu dininin üstün ve güzel taraflarını ortaya koymasını olduğunu, objektif olmanın ise bu durumu engelleyeceğini savunmaktadır. Yani o, kişinin eğer Karşılaştırılmal Dinler Tarihi'nde objektif olursa, kendi dinini istenildiği gibi ortaya koyamayacağından dinleyicilerin veya talebelerin zihinlerinin bulanacağını iddia etmektedir³⁵. P. W. Schmidt'in bir din adamı olmasının yanısıra misyoner de oluşu, kanımızca onu bu fikre ulaştırmaktadır. Yukarıda onun Steyl'deki Misyoner Papaz Okulu'nda okuduğundan bahsetmiştik. Yine o, pek çok misyonerlik faaliyetinde de bulunmuştur. Bunlardan bir de, 1898 yılının ilkbaharında Filistin'in Hayfa kentindeki bir aile pansiyonunda müdürlük görevinin yanında misyonerlik görevi de icra etmiş olmasıdır³⁶.

I. Dünya Savaşı'nın başlaması, o zamanki bütün bilimsel alakaları geri plana itmiştir. Savaş sırasında kendini Avusturya'nın fakir ve mağdur ailelerine yardım toplamaya adanmış kaydedilen W. Schmidt, bilimsel alakalarından da hiç bir zaman vazgeçmemiştir. O, savaşın tahrip ettiği enternasyonal bilimsel alakaları, gücünün yettiği nisbette yeniden canlandırmaya çalışmıştır. 1922 yılında Hollanda'nın Tilburg şehrinde haftalık din etnolojisi konferansları tertip etmiştir. Sonra bu toplantıları 1925 yılında Mailand ve 1929 yılında Luxenburg şehirlerindeki tertiplediği konferanslar takip etmiştir. Bu arada o, "St. Gabriel-Mödling'in Misyoner okulunda dil bilim ve halk bilim Profesörü" olarak enternasyonal bir üne kavuşmuştur. Yine o, 1921 yılında Viyana Üniversitesi'nde özel profesör olmuştur. 1924 yılında ordinaryüs olmuş ve üniversite-deki özel profesörlük görevine 1938 yılına kadar devam etmiştir³⁷.

W. Schmidt, bilimsel faaliyetlerinin yanısıra din adamlığı görevinden de uzak kalmamıştır. O, 1924'de Roma'daki Vatikan misyon tanziminin bilimsel bölümünün yönetiminde görevlendirilmiştir. W. Schmidt 1926-27 yılında "Papalık Lateran-Müzesi"ni kurmuş ve onun ilk müdürü olmuştur³⁸. Onun akademisyenlik, organizatörlük, rahiplik, hayır havariliği ve sosyal yardımcılık gibi çok çeşitli faaliyetlerine rağmen, şahsı bilimsel çalışmaları için nasıl vakit bulduğu sorgulanmış ve onun başarılarının arkasında gençlik enerjisi ve doyumsuz araştırma ruhunun olduğu sonucuna varılmıştır. Dünya savaşından on yıl sonra ilk büyük sistematik eseri olan "Völker und Kulturen"i (Halklar

³⁴ Bkz. Mühlmann, RGG, V / s. 1460.

³⁵ Krş. Schmidt, P. W., ; Handbuch der Vergleichende Religionsgeschichte. Ursprung und Werden der Religions. Theorien und Tatsachen; Münster 1930, s. 3-5.

³⁶ Bkz. Henninger, s. 11.

³⁷ Henninger, s. 19-20.

³⁸ Bkz. Mühlmann, RGG, V / 1459.

ve Kùltürler) meydana getiren W. Schmidt, bu eseri genişleterek 1924 yılında neşretmiştir³⁹. Yine o, bir etnolojik ve filolojik sentez denemesi olan "Yeryüzünün Dil Çevreleri ve Dil Aileleri" isimli eserini de savaş sonrası yıllarda (1926) meydana getirmiştir⁴⁰. O, şartların olumsuzluğuna rağmen, bütün gayretleri sayesinde asrımızın en büyük dilcilerinden ve etnologlarından biri olma şansını elde etmiştir⁴¹.

Anthropos Enstitüsü'nü Kuruşu

W. Schmidt'in bilimsel teşebbüsleri, hiç şüphesiz kendi özel gayret ve çabalarıyla alakalıdır. Ancak onun icraatlarının uzun müddet ve şumullü olmasının geri planında ise "Societas Verbi Divini"nin (İlahî Kelam Tohluluğu) destek ve yardımları yatmaktadır. "İlahî Kelam Topluluğu"nun desteği olmasaydı, genel kanaate göre W. Schmidt bu kadar başarılı olamayacaktı. Bu topluluğun kurucusu ve ölümüne kadar (1909) da başkanı olan P. Arnold Janssen'in onun çalışmalarına karşı özel ilgisi olmuştur. W. Schmidt de büyük hamisine şükranlık nişanesi olarak "Tanrı Fikrinin Menşei" isimli kitabının ilk cildini ona ithaf etmiştir. Aynı şekilde onun onlarca yıl boyunca devam eden çalışmaları S.V.D.'li W. Schmidt'in öğrencileri ve yardımcıları (özellikle M. Gusinde ve P. Schebesta) sadece keşif seyahatlerinde ona önemli yeni malzeme temin etmekle kalmamışlar, bilakis mütemadiyen ona St. Gabriel'deki derslerinde yardımcı olmuş ve teknik konularda onun yükünü hafifletmişlerdir⁴².

1913 yılından itibaren kendisini etnolojik saha araştırmalarına adayan P. W. Korpers, kısa sürede geniş teknik redaksiyon işini üstlenmiş ve sonra 1923'den itibaren mesul naşir olmuştur. O, 1931' de redaksiyon işini P. G. Höltker'e tevdi etmiştir. Lateran Müzesi'nin bu yardımcılarından pek çoğu W. Schmidt'e faydalı olmuş ve kıymetli etnologlarla birlikte çalışmışlardır. Aynı şekilde P. W. Schmidt'in kendi kendi vazifesine vakfetmesi esnasında "Anthropos" için bibliyografik çalışmalar, diğerleri tarafından üstlenmiştir. Böylece 20 yılı aşkın bir sürede önceden planlanmayan, aksine W. Schmidt'in iş arkadaşlarının kendiliğinden, onun etrafında toplanmalarından bir grub doğmuştur. Bu grub, 1932'de "Anthropos Enstitüsü"nü teşkilatlanmasını Möndling'de gerçekleştirmişlerdir⁴³.

Bu enstitünün vazifesi; W. Schmidt'in faaliyetlerinin yanında, özellikle de araştırmaların ve yayınların geliştirilmesini gerçekleştirmektir. "Anthropos Enstitüsü"nü resmen kurulmuş olması; Viyana Üniversitesi'ndeki Etnoloji Enstitüsü'ne güç vermiştir. Yeni kurulan bu enstitünün ilk müdürü tabiatıyla kurucusu P. W. Schmidt olurken, ilk müdür yardımcısı P. W. Korpers olmuştur. Kuruluşu takibeden on yılda enstitünün üye-

³⁹ Bkz. Bornemann, F.; "p. W. Schmidt als Ethnologe" Anthropos 52, 1957, heft 1-2.

⁴⁰ P. W. Schmidt'in savaş sonrası eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Burgmann, a.g.m, s. 652-657.

⁴¹ Bkz. Eliade, s. 25.

⁴² Von Heine-Geldern, R.; "Pionere der Völkerkunde", Die Österreichische Furche, 6. Jahrgang, Nr. 43, 21 Oktober 1950.

⁴³ Bkz. Schmidt, "Die Einrichtung des Anthropos-Institut", Anthropos 27, 1932, pp. 275-277; Ayrıca bkz. Mühlmann, RGG, V / s. 1459.

leri çoğalmıştır. Bu enstitünün üyeleri; Avrupa, Asya, Kuzey ve Güney Amerika Üniversitelerinde öğretim faaliyetini üstlenmiş ve araştırma keşif seyahatleri konumundan zamanla uzun süreli (4-5 yıllık) yerleşik araştırma faaliyetine giriřmiřlerdir⁴⁴.

Anthropos Enstitüsü'nün kurucusu olan P. W. Schmidt'in Roma'da bulunduğu sıralarda 13 Mart 1938'de tutuklandığı, Papa XI. Pius'un devreye girmesiyle Mussolini tarafından tekrar serbest bırakıldığı ve bu sıralarda bilimsel çalışmalarında bir yavaşlama olduğu kaydedilmektedir. 23 Nisan 1938'de Eğitim faaliyetini başka yerlere götürme müzadesini alan W. Schmidt, bu enstitüyü Avusturya'dan İsviçre'nin Freiburg şehrine taşımıştır. O, 1939-1948 yılları arasında Freiburg Üniversitesi'nde halk ve dil bilim profesörü olarak çalışmıřtır⁴⁵.

P. W. Schmidt, Freiburg Üniversitesi'nde on yıl resmî, üç yıl da ücretli profesör olmak üzere 1939-1951 yılları arasında 13 yıl profesör olarak çalışmıştır. Bu süre zarfında onun üniversitede verdiği derslerden bazıları şunlardır:

İnsanlık Tarihi ve Etnoloji, İnsanlık Toplumunun Başlangıcı (Aile ve Devlet), Yeryüzünün Halkları ve Dinlerine Bakış, Etnolojinin Kültür Tarih Problemine Giriş, İlkelerin Psikolojisi, Karşılaştırmalı Dinler Tarihine Giriş, İnsanı Tarımın Başlangıcı, Afrika ve Amerika'nın Etnolojik-Filolojik Problemlerine Giriş, En Eski İnsan Sınıflarının Etiği, Kurbanın Başlangıcı ve Gelişimi, İlkelerin Ev ve Giysileri, En Eski Dinlerde Dua, İlkel Kültürlerin İnsanı Topluluk Başlangıcı, Orta ve Batı Avrupa'nın Ev Biçimleri, Dinin Menşeinin Realite ve Teorileri, İlkel Halkların Müzik Sanatı ve Aletleri, Kültür Öncesi Dinler, Afrika'nın Etnolojik ve Filolojik Problemlerine Giriş, Eski Çin Din ve Felsefesinin Kültür Tarihi araştırmaları, Çin ve Japon Felsefe ve Dininin Kültür Tarih Araştırmaları, Afrika'nın Sudan Dinleri, şarkın tarih ve Tarih Öncesindeki Halklar ve Göçmenler, Halk Bilim İzahlarda Devletin Gelişimi, Çocuk Yetiştirme ve Ana Haklarının Bařlangıcı⁴⁶.

P. W. Schmidt'in Freiburg Üniversitesi'nde çalıştığı bu süre zarfında, onun yönetimi altında otuz tane doktora çalışması yapılmış ve aralarında çok önemli olan pek çoğu da yayınlanmıřtır⁴⁷.

P. Wilhelm Schmidt, Freiburg Üniversitesi'nden ayrıldıktan sonra, tekrar Viyana Üniversitesine'ne dönmüş ve bir ara da Avusturya'nın Salzburg Üniversitesi'nde profesör olarak ders vermiştir. O, geri kalan zamanlarında bilimsel çalışmalarını devam ettirmenin yanısıra, İtalya, İşpanya, Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde düzenlenen bilimsel toplantılara da katılmıştır. Öldüğü ana kadar bilimsel çalışmalarla meşgul olduğu belirtilen⁴⁸ P. Schmidt, 86 yaşında 1954 yılında Freiburg'da ölmüştür. 13 şubatta Frei-

⁴⁴ Henninger; "Das Erbe P. Wilhelm Schmidt", Die Österreichische Furche, 10 Jahrgang, Nr. 19, 8 Mai 1954.

⁴⁵ Bkz. Mühlmann, RGG, V / S. 1459.

⁴⁶ J. Henninger, P. W. Schmidt'in 1939-51 yılları arasındaki Freiburg Üniversitesi'ndeki derslerinin (konferanslarının) sémestrelere göre geniş bir dökümünü vermektedir. Bkz. Henninger; P. W. Wilhelm Schmidt, s.29-31.

⁴⁷ Bkz. Henninger, s. 31.

⁴⁸ Bornemann, Anthropos 49, 1954, pp. 667.

burg'da onun için matem ayını düzenlenmiş ve 17 Şubat 1954'de, 43 yıl boyunca yaşadığı St. Gabriel Misyon Evi'nin mezarlığına gömülmüştür⁴⁹.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, kendini bilime adanmış bir din adamı olan Pater Wilhelm Schmidt'in bütün hayatı boyunca yaptığı en önemli faaliyetleri arasında; Viyana Üniversitesi'nde etnoloji dersleri ve araştırmalarının yanısıra Viyana'da 1910 yılında "Etnoloji Müzesi" açması, Roma'da 1927 yılında "Lateran Misyon-Etnoloji Müzesi" kurması, İsviçre'nin Freiburg Üniversitesi'nin Etnoloji Kürsüsü'nde profesörlük yapması ve Avusturya'nın Salzburg Üniversitesi'nde profesör olarak katkılarda bulunması ve hayat eserinin kalbi olan "Anthropos Dergisi" ve "Anthropos Enstitüsü"nü yer aldığını belirtmek gerekir. Özellikle onun neşrini başlattığı bu dergi ve kuruluşunu gerçekleştirdiği "Viyana Etnoloji Okulu" olarak da şöhret bulmuş olan bu enstitü, onun başlangıçtan beri dünyadaki misyonerlerle sıkı bir iş birliği yapmasının karakteristik bir örneğini teşkil etmektedir. Çünkü P. W. Schmidt'in kendisi, bu faaliyetlerinin bütün gayesinin misyonerlere yardımcı olmak, onlara yol göstermek olduğunu itiraf etmektedir: "...Onlarca yıl boyunca Anthropos için ne yaptım, bizim misyonerleri muvafak kılmak için, onların hazinelerini bilimsel pazara taşımak için yaptım ve bütün bunlar çok sayıda araştırmacıyla temas kurmam sayesinde olmuştur⁵⁰", "Kendim tarafından kurulmuş eserlerimin hür genç güçlerin yönetimi altında ilerletildiğini görmek beni mutlu etmektedir⁵¹".

Bilimsel çalışmalarında dahi misyonerlik ruhundan kopmamış olan P. W. Schmidt'in, bu konuda misyonerlere büyük bir katkısının olduğu kesindir. Zira bunu kendisi açıkça ifade etmektedir. Günümüz Hıristiyan misyonerleri, "Inkultration" kavramı üzerinde durmaktadırlar. Bu kavram, günümüzdeki misyonerlerin ana konusudur. Bu, onların misyonerlikte ulaştıkları en son merhaleyi göstermektedir. Kanaatimizce Vatikan Bu "Inkultration" (Kültürleşme) kavramına P. W. Schmidt sayesinde ulaşmıştır. Bu kavram, misyonerlerin diyalog haricinde ulaştıkları son merhale. "Inkultration" kısaca; başka kültürlerin yapısına müdahale etmeksizin, Hıristiyanlığın o kültürlerin kendi özelliği içerisinde yeniden yorumlanması şeklinde açıklanabilir⁵². Bu, Hıristiyan misyonerlerince önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir. 1910 yılında "İlk Dünya Misyon Konferansı" düzenlenmiş ve bu konferansta öz kritikler yapılmıştır. Bu öz eleştirilerin ışığında 1948 yılında "Kilise'nin Ökümenik Konseyi" kurulmuştur. Bu konsey; o zamana kadar Hıristiyan misyonerlerin yaptıkları hatalar, kolonileşme eğilimleri, misyonerlik yaptıkları ülkelerdeki emperyalist tavırları, gittikleri ülkelerde Hıristiyanlığın yanında Batı Kültürü'nü de kabul ettirme baskıları, Hıristiyanlaştırdıkları insanların batılilar gibi yaşamaya zorlamaları ve Hıristiyanlığı kabul etmeyenleri XVI. yüzyılda

⁴⁹ Bkz. Henninger, s. 34-38.

⁵⁰ Bibliographie, Nr. 625, p. XI.

⁵¹ Schmidt; "An die Mitarbeiter und Leser des 'Anthropos' ", Beilage zu Anthropos 46, 1951, Heft 1-2.

⁵² Bkz. Müller, K.; "Mission", Lexikon der Religionen (Phänomene Geschichte und Ideen), herausgeben von Hans Waldenfels, 2. Auflage, Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1987, s. 427.

Orta ve Güney Amerika'daki çok sayıda Kızılderiliyi öldürmeleri ve toplu halk katliamı yapmaları gibi pek çok olumsuz tutumlarına yeniden bir çeki düzen verme görevini de stlenmiřtir⁵³. Hıristiyanlığın yayılmasını güçleştiren misyonerlerin veya kiliselerin bu gibi olumsuzluklarını bertaraf etmek için günümüzde diyalogun yanısıra bir de "Inkulturation"⁵⁴ kavramı ihdas edilmiştir. Bu kavramın muhtevasına göre, her kültür; İsa'nın mesajını kendi tecrübe ve sembol dünyası nisbetince kabul etme ve formüle etme g ve kapasitesine sahiptir. Bu tamamen yeni bir teoloji kurma değildir, fakat İsa'nın mesajını anlama ve oranın tecrübe dünyasına entegre olmanın yeni bir yoludur⁵⁴.

P. W. Schmidt, hayatı boyunca inancı uğruna hem din adamı ve hem de bilim adamı sıfatıyla mücadele ve faaliyetlerini sürdürmüş ve ortaya koyduğu pek çok eserle de, hem bilim dünyasına, hem de bağlı bulunduğu Katolik Mezhebi'ne büyük katkılar sağlamıştır. Onun kilisesine olan faydaları sadece kendi ömrüyle sınırlı kalmamış, bilakis ölümünden sonra da fikir, düşünce ve çalışmaları da kendi kilisesine ışık tutmaya devam etmiştir. Zira yukarda bahsi geçen "Kültürleşme" kavramının keşfedilmesinde de yine onun fikirlerinin payı büyüktür.

⁵³Weber, Hartwig; Lexikon der Grundbegriffe in Christentum und Anderen Religionen, Hamburg 1992, s. 347-348.

⁵⁴Bkz. Müller, K.; LR, s. 427.